AKP döneminde düşen kayıp ve kaçak oranları gerçeği yansıtmıyor

Elektrikte kayıp ve kaçak bulmacası

Elektrik dağıtım şebekesindeki kayıp ve kaçak tüketimden kaynaklanan ekonomik kaybın, bütün abonelere yansıtılarak, bir anlamda tükettiği enerjinin bedelini ödeyen tüketicilerden tahsil edildiği bilinen bir gerçektir. Kayıp ve kaçak oranı düştükçe, tüketicilere tahakkuk ettirilen faturalara esas birim bedellerinin de o oranda azalması ve bir başka anlatım ile kayıp ve kaçak tüketim artıkça birim bedelin de artması kaçınılmaz olacaktır.

Necati İPEK
EMO Enerji Birimi Koordinatörü

Bundan 4-5 yıl önce, elektrik enerjisinde, dağıtım şebekesinden kaynaklanan teknik kayıplar ile tüketimde yaşanan kaçakların miktarları ülkemizin önemli gündem maddeleri arasında yerini koruyordu. Son yıllarda ise sözüm ona **"izlenen politikalarla"**, kayıp ve kaçak sorunu çözümlenmiş veya azaltılmış ve artık konu gündemden düşürülmüş gibi aldatıcı bir sessizlik var, en azından eskisi gibi tartışılır halde değil.

Oysa durum incelendiğinde, geçmişte olduğu gibi elektrikteki kayıp ve kaçakların yine gündemde kalması gereken bir konu olmaya devam ettiği ve AKP Hükümeti'nin izlediği politikalarla konuyla ilgili kayda değer bir gelişme yaşanmadığı görülmektedir.

Kayıp ve kaçak tüketim oranları

TEDAŞ Genel Müdürlüğü web sayfasındaki 2007 yılı elektrik dağıtım ve tüketim istatistikleri incelendiğinde; elektrik enerjisindeki kayıp ve kaçak oranının (Şekil-1) 1994-2007 yılları arasında, yüzde 15.5 ile 14.8 arasında değiştiğini, 2000 yılında kayıp ve kaçak oranının en yüksek düzeye çıktığını, 2003-2007 yılları arasındaki AKP Hükümeti döneminde ise bu oranların **"düştüğünü"** görürüz.

Kayıp ve kaçak düştü mü?

2003-2007 yılları arasında elde edilen bu oransal düşme, yetkililerce her ortamda bir başarı olarak dile getirilmektedir. Oysa elektrik dağıtımındaki kayıp ve kaçak tüketimine kilovatsaat (kWh) cinsinden baktığımızda durumun böyle olmadığını görüyoruz. Kayıp ve kaçak tüketim miktarı, (Şekil-2) 2000-2006 yılları arasında yaklaşık 1 gigavatsaatlik (GWh=1milyar kWh) sınır içinde ufak farklılıklar göstererek aşağı yukarı aynı seviyelerde kalmış, buna karşılık 2007 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık 2.9 gigavatsaatlik bir artış göstermiştir. Peki, bu durumda başarı bunun neresindedir?

Şekil 1

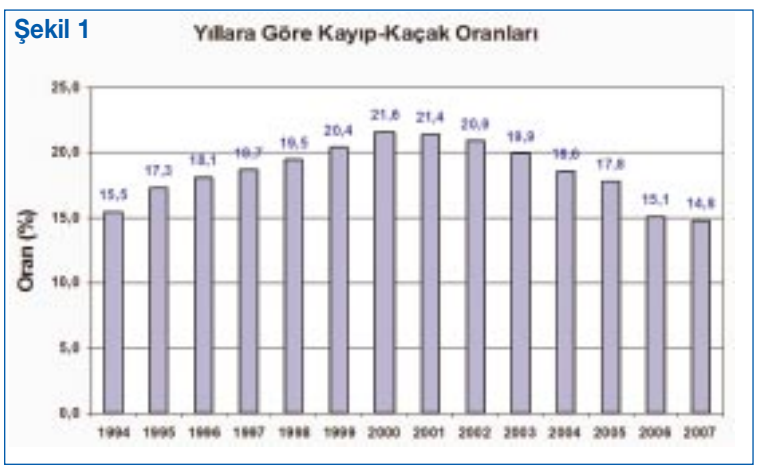

Tüketim miktarı arttı

Elektrik tüketimindeki kayıp ve kaçak kullanım için yukarıda kısaca özetlenmeye çalışılan değerlere karşı öne sürülecek en mantıklı açıklama doğal olarak elektrik enerjisinde yıllara göre yaşanan artışlardır. Çünkü tüketimde ortalama olarak yıllık yüzde 8'ler dolayında bir artış yaşanmıştır. TEDAŞ'a ait dağıtım şebekeleri üzerinden gerçekleşen ve 2000 yılında yaklaşık 88.7 GWh olan elektrik tüketimi 2007 yılında yaklaşık 148 GWh'a çıkmıştır. Bu artışlar gerekçe gösterilerek, **"kayıp ve kaçak tüketimdeki miktar azalmamış olsa da, genel tüketim içindeki oranı düşmüştür"** gibi bir düşünce ortaya atılabilir ve bu düşünce ilk bakışta doğal da karşılanabilir.

Ancak 2003-2007 yılları arasında elektrik dağıtım şebekelerinin fiziki büyüklüklerinde, tüketim artışına benzer ciddi bir artış olmamakla birlikte, özellikle şehir şebekeleri için yıllık olarak ortalama 400 milyon YTL olan yatırım harcamaları, 2005-2006 ve 2007 yıllarında ortalama 750 milyon YTL'ye çıkmıştır. Son üç yıl içinde sağlanan ek kaynaklarla yapılan harcamaların teknik kayıpların azaltılmasına yönelik olduğu bilinmektedir. Aynı şekilde başlangıç ödeneği yaklaşık 500 milyon YTL olan TEDAŞ'ın 2008 yılında da ek kaynak temin ederek yaklaşık 1 milyar YTL harcama yapması beklenmektedir.

Bunların yanında, Dünya Bankası ve Avrupa Yatırım Bankası'ndan yaklaşık 300 milyon Avro dış kredi kullanılarak; 2006 yılında başlatılan ve halen devam eden çalışmalarla, il, ilçe ve belde elektrik dağıtım hatlarının bazı bölümlerinin yeraltına tesis çalışmaları yürütülmektedir. Yapılan ve yapılmakta olan tüm harcamaların amacı, elbette ki elektrikteki kayıp ve kaçaklarla, kesintilerin azaltılması ve kalitenin artırılmasıdır.

Yatırımların kayıp ve kaçağa etkisi

TEDAŞ dağıtım şebekelerinde kullanıma sunulan elektrik enerji miktarındaki yıllık artışın teorik olarak teknik kayıpları artırması doğaldır. Ancak teknik kayıpların azaltılması için yıllık tüketim artışına paralel olarak da altyapının yani şebekenin güçlendirilmesi, yenilenmesi ve periyodik bakım ve onarımlarının yapılması gerekmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi 2005-2007 yıllarında dağıtım şebekelerine geçmiş yıllara oranla neredeyse 2 kat kaynak ayrılmıştır. Şebekelerin yeraltına alınması için yurtdışı kredi kullanılmıştır. Fakat sonuç olarak oranı düşmüş olsa da yıllık kayıp ve kaçak kullanım miktarında geçmiş yıllara göre azalma yerine yaklaşık 2.9 GWh'lik artış yaşanmıştır. Yatırımların doğru planlanması ve önceliklerin gerçekçi olarak belirlenmesi halinde yapılan harcamaların etkisini göstermemesi mümkün değildir. **"Acaba yapılan yatırımların planlamasında ve önceliklerin belirlenmesinde mi hata yapılmıştır"** sorusu geliyor insanın aklına!

Kayıp ve kaçağın tüketiciye yansıması

Elektrik dağıtım şebekesindeki kayıp ve kaçak tüketimden kaynaklanan ekonomik kaybın, bütün abonelere yansıtılarak, bir anlamda tükettiği enerjinin bedelini ödeyen tüketicilerden tahsil edildiği bilinen bir gerçektir. Hal böyle olunca da kayıp ve kaçak tüketimin gerek kWh cinsinden miktarı gerekse tüketime sunulan toplamın içindeki oranı bu anlamda büyük bir önem kazanmaktadır. Kayıp ve kaçak oranı düştükçe, tüketicilere tahakkuk ettirilen faturalara esas birim bedellerinin de o oranda azalması ve bir başka anlatım ile kayıp ve kaçak tüketim

Şekil 2

artıkça birim bedelin de artması kaçınılmaz olacaktır.

Nitekim dağıtım şirketleri tarafından tüketicilere tahakkuk ettirilen elektrik tüketim faturalarına yansıyan perakende satış birim (kWh) bedellerine, ayrıca kayıp ve kaçak tüketimden kaynaklı olarak ek bir bedel daha ilave edilmektedir.

Faturalara kayıp ve kaçak zammı

Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından onaylanarak 1 Temmuz 2008 tarihinden itibaren yürürlüğe giren tarifelerde, perakende satış bedeline ilave edilen bu bedeller; örneğin mesken abonesi için 1.982 Ykr/kWh, ticarethane abonesi için 2.424 Ykr/kWh, sanayi abonesi için 1.785 Ykr/kWh'tir.

Oysa 31 Aralık 2007 tarihine kadar tüketicilere tahakkuk ettirilen elektrik tüketim faturalarında perakende satış bedeline ilave edilen bu bedeller; mesken abonesi için 1.333 Ykr/kWh, ticarethane abonesi için 1.560 Ykr/kWh ve sanayi abonesi için 1.241 Ykr/kWh idi.

Kısacası, kayıp ve kaçak tüketimden kaynaklanan ekonomik kaybı gidermek üzere 2008 yılı perakende satış bedellerinde mesken abonelerine 0.649 Ykr/kWh, ticarethane abonelerine 0.864 Ykr/kWh ve sanayi abonelerinde 0.544 Ykr/kWh zam yapılmıştır. Abone gruplarının perakende satış bedeline eklenen kayıp-kaçak tüketim bedellerine yılbaşında yapılan zamların tüketicilere yansımasının yaklaşık 750 milyon YTL'yi bulması beklenmektedir.

Yıllık kayıp ve kaçak bedeli 2 milyar YTL'yi aşıyor

TEDAŞ'ın 2007 yılı abone gruplarına göre tüketim istatistikleri baz alındığında, 2008 yılı zamlı tarifesi üzerinden kayıp ve kaçak bedeli olarak tüketicilerden 2 milyar YTL'yi aşan düzeyde tahsilat yapılacağı ortaya çıkmaktadır.

Yukarıda kısaca değinildiği gibi, AKP Hükümeti'nin iş başına geldiği günden bu yana dağıtım şebekelerinde kayıp ve kaçak tüketimin azaltılmasına yönelik ciddi bir başarıdan söz etmek mümkün değildir. Kaldı ki, abone grupları bazında, bu yönde yapılan artışlar da bunu teyit etmektedir.

Yetkililer, kayıp ve kaçak tüketimin oran olarak düşürüldüğünü her platformda ifade ederek ve bu konuda elde edilen başarıdan söz etmektedirler. Peki, oran olarak düşürülen ve toplam tüketim içindeki payı ekonomik olarak da azalması gereken kayıp ve kaçak tüketimin perakende satış bedellerine eklenen katkı payının da aynı oranda düşürülmesi gerekmez mi?

Hem **"kayıp ve kaçak tüketimini düşürdük"** diyeceksiniz ve diğer taraftan da bunu tüketicinin faturasına birim bedelini yüksek oranda artırarak yansıtacaksınız, hem de yüksek kayıp ve kaçak oranlarını sürekli olarak özelleştirmeye gerekçe olarak sunacaksınız ve de düşürdük dediğiniz halde bölgesel tekel niteliğindeki dağıtım şebekelerini özelleştirmek için elinizden geleni yapacaksınız. Mademki düşürdük diyorsunuz, neden hala özelleştirme çabası içindesiniz?

Kayıp ve kaçakta kafaları karıştırmaya yönelik bir çaba mı var, yoksa tüketimler muhasebeleştirilirken kamuoyundan bir şeyler mi saklanıyor?

Gerçek bu soruların **"doğru"** yanıtında saklıdır!

Türkiye, **"şeffaf"**laşıyor mu, yoksa **"karanlık"**laşıyor mu? ■

KAYNAKLAR

1)- http://www.tedas.gov.tr
(2007 - Türkiye Elektrik Dağıtım ve Tüketim İstatistikleri)
2)- http://www.epdk.gov.tr

Kayıp ve kaçak tüketimden kaynaklanan ekonomik kaybı gidermek üzere 2008 yılı perakende satış bedellerinde mesken abonelerine 0.649 Ykr/kWh, ticarethane abonelerine 0.864 Ykr/kWh ve sanayi abonelerinde 0.544 Ykr/kWh zam yapılmıştır. Abone gruplarının perakende satış bedeline eklenen kayıp ve kaçak tüketim bedellerine yılbaşında yapılan zamların tüketicilere yansımasının yaklaşık 750 milyon YTL'yi bulması beklenmektedir.

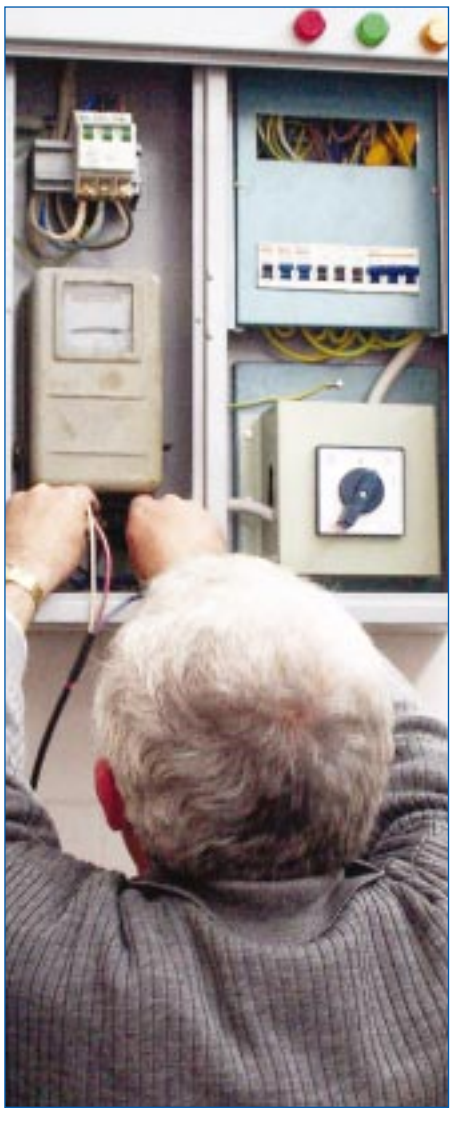

TOPLUMSAL BAKIŞ

Kemal ULUSALER
EMO Enerji Çalışma Grubu Üyesi

Traş Aynı Traş...

Türkiye temmuza elektrik zamları ile girdi. Konutlarda elektrik faturaları en az beşte bir oranında artacak. Sanayi de, önemli bir girdi olan enerjinin fiyat artışlarından oldukça etkilenecek ve hemen hemen tüm mal ve hizmetlerde fiyat artışları kaçınılmaz olacaktır.

Diğer yandan özellikle yaz aylarında yapılan tarımsal sulama da elektrik fiyatlarının artışından önemli ölçüde etkilenecektir. Elbette ki bu da tarım ürünlerine fiyat artışı olarak yansıyacaktır.

Sık sık vurguladığımız arz güvenliği sorunu nedeniyle elektriği mumla arayacağımızı da belirtelim.

Enerji bürokratları dahil hemen hemen herkesin hem fikir olduğu; özel sektöre bırakılan enerji sektöründeki yatırımların yapılmıyor olmasıdır. Bu noktaya son günlerde o kadar çok değinildi ki rahatsız olan Hükümet, beş bakanı ile birden Ankara'da sanal bir temel atma töreni gerçekleştirme gereğini duydu.

Enerji Bakanı **Hilmi Güler** kendince hiçbir şey yapılmıyor söylemine yanıt veriyordu bu tören ile. Açıklanan yatırım projeleri bittiğinde ülke elektrik üretimine toplam katkısı 10 milyar kilovatsaat civarında olacaktır. Törende sözü edilen yatırımların tamamının hidroelektrik santrallar olduğu görülmektedir. Küresel ısınma ya da kuraklık nedeniyle su rejimindeki sıkıntıları göz ardı etsek bile bu üretim katkısı bir yıllık elektrik talep artışının altında kalmaktadır. 2008 yılında yaklaşık 200 milyar kilovatsaat elektrik tüketecek olan Türkiye'de yıllık elektrik tüketim artışı yüzde 6 ile 8 arasında değişmektedir.

Zamlar nedeni ile önümüzdeki yıl bu oranın yüzde 6 olarak gerçekleşeceğini varsayarsak, bu 12 milyar kilovatsaat talep artışı demektir. Görüldüğü üzere kamuoyuna şovla sunulan **"yatırım yapılıyor"** söylemi ile ortaya konulan miktar bir yıllık talebe bile ilaç olamamaktadır.

Devlet Bakanı **Mehmet Şimşek** cari açığın 50 milyar doları aşabileceğini belirtiyor.

Deloitte raporu doğrudan yabancı yatırımlarla bu açığın ancak yüzde 20'sinin finanse edilebileceğini söylüyor.

Ve Başbakan Yardımcısı, Devlet Bakanı **Cemil Çiçek "Cari açık değil, cari kaçak"** diyerek petrol ithalatına ödenen miktarın 52 milyar doların üzerine çıkmasından şikayet ediyor.

Oysa yönetenlerin, yönetme iddiasında bulunanların şikayete hakları olmayıp tespit ettikleri sorunları aşmak için çalışmaları gerekmiyor mu?

AKP iktidarının 2002'den bu yana ülkeyi getirdiği nokta çok vahimdir.

Onaracağız iddiasıyla iskele kurdukları duvarda hiçbir olumlu işlem yapmadıkları gibi kurdukları iskele de yıkıldı yıkılacak konuma gelmiştir. Hani yalnız kendileri iskelenin altında kalsalar neyse... Hepimizi bu yıkıntının altında bırakacakları açıktır.

Maliye Bakanı sayın Unakıtan bürokraside mantık değişimi gerekliliğine vurgu yapıp, özel sektörün önündeki engellerden söz ediyor. Gelinen noktada ne Hükümet'in ne de özel sektörün elini kolunu bağlayan vardır. AKP tek başına iktidardır ve özel sektöre yönelik tüm düzenlemeleri yapmaktadır.

Eskiden mahalle berberlerimiz vardı. Son yıllarda hemen hepsi ad değiştirerek kuaför adını aldılar. 2002'de işe berber olarak başlayan AKP kimilerine göre atılım yaparak-demokratik açılım gerçekleştirerek, ikinci kez tek başına iktidara gelerek isim değiştirdi, kuaförlüğe terfi etti.

İsim değiştirdi değiştirmesine amma görüyoruz ki değişmeyen tek şey var;

Traş aynı traş...